

SPÓŁDZIELNIE ENERGETYCZNE

korzyści z OZE
dla wszystkich
mieszkańców
gmin wiejskich

Doświadczenia krajów Europy Zachodniej, a w szczególności Niemiec pokazują, że rozwój energetyki zmierza w kierunku decentralizacji jej wytwarzania. Odnawialne źródła energii w Niemczech stają się w coraz większym stopniu elementem budowy niezależności energetycznej, zarówno na poziomie całego kraju, jak i lokalnym. Istotą tego rodzaju rozwiązań jest przenoszenie korzyści płynących z pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych z poziomu centralnego na poziom lokalny. W takim procesie transformacji energetycznej niezwykle ważna jest wzajemna współpraca ze strony wszystkich uczestników rynku energii: lokalnych władz, inwestorów, producentów rolnych, konsumentów energii, doradców oraz operatorów sieci, po to by ograniczać konflikty i poszukiwać rozwiązań, które będą zapewniały możliwie najwięcej korzyści.

PRZYKŁADEM WSPÓŁPRACY NA RZECZ OSIĄGANIA WSPÓLNYCH KORZYŚCI SĄ NIEWĄTPLIWIE SPÓŁDZIELNIE ENERGETYCZNE W NIEMCZECH, KTÓRE UMOŻLIWIAJĄ:

produkcję tańszej energii elektrycznej i ciepła na potrzeby własne (niezależność energetyczną) oraz wpływy z dywidend,

obniżenie emisji, wypełnianie celów klimatycznych, poprawę jakości środowiska naturalnego,

integrację i rozwój społeczności lokalnej poprzez stworzenie nowych miejsc pracy i nabycie nowych umiejętności (tzw. „green jobs”),

rozwój eko-turystyki i biznesu, poprzez bezpośrednie zaangażowanie mieszkańców w funkcjonowanie spółdzielni i podmiotów gospodarczych, które wokół i dzięki niej powstają,

wzmacnianie się więzi z miejscem zamieszkania, co w sposób znaczący hamuje odpływ ludności ze wsi do miast,

wymianę doświadczeń, korzystanie z najnowszych rozwiązań technologicznych i wzmacnianie współpracy regionalnej przy realizacji przedsięwzięć, obejmujących kilka-kilkanaście miejscowości.

Przykład niemieckiej wioski Feldheim pokazuje, że pomimo braku porozumienia z operatorami sieci, możliwe jest zapewnienie całkowitej niezależności energetycznej mieszkańców i przedsiębiorstw działających na danym terenie. W tym celu wybudowane zostały własne sieci: energetyczna oraz ciepłota, które umożliwiają przesył energii z jednostek wytwórczych bezpośrednio do okolicznych mieszkańców i przedsiębiorstw. Kluczowym elementem budowy niezależności energetycznej Feldheim jest wykorzystanie przede wszystkim stabilnych źródeł energii elektrycznej, jak np. biogazownia rolnicza, uzupełniana energią pozyskiwaną z wiatru czy słońca. Oprócz zapewniania ciągłości dostaw energii elektrycznej, biogazownia rolnicza działająca przy fermie trzody chlewnej stanowi również podstawowe źródło dostaw ciepła okolicznym mieszkańcom. W przypadku okresowych niedoborów ciepła (zimą) dostawy uzupełniane są z lokalnej ciepłowni opalanej biomasą. Nadmiar energii elektrycznej (pochodzącej głównie z elektrowni wiatrowych) odprowadzany jest oddzielnym przyłączem do sieci.

Innym przykładem funkcjonowania spółdzielni energetycznej może być miejscowość Jühnde k/Getyngi, gdzie zawarto porozumienie z operatorem sieci, który w tym przypadku stał się również członkiem spółdzielni. Na terenie tej spółdzielni dokonano rozbudowy istniejącej infrastruktury energetycznej, dostosowując ją do zadań związanych z odpowiednim bilansowaniem energii pomiędzy członkami danej spółdzielni. Takie rozwiązanie zapewniło optymalizację kosztów poprzez zrównoważone technologie sterowania i automatyki (Smart Grid) bez konieczności ponoszenia nakładów finansowych na budowę od podstaw całej infrastruktury, a także odpowiednie zarządzanie daną mikrosiecią. Wymagało to zmiany podejścia ze strony operatora sieci do sposobu świadczenia usług w zakresie dystrybucji energii, jej rozliczania, a przede wszystkim sposobu określania opłat za świadczenie tego rodzaju usług. Stała presja na obniżanie kosztów wynikająca z konkurencji na rynku, a także obowiązujące regulacje wymuszają rozwój efektywnych rozwiązań zarządzania energią. Dzięki temu możliwe jest podnoszenie jakości świadczonych usług oraz obniżanie kosztów dostaw energii do jej odbiorców. Ważnym rozwiązaniem stosowanym przez niemieckiego operatora sieci są stałe opłaty za świadczenie usług dystrybucji energii, dostosowane do rzeczywistych kosztów tego operatora na danym terenie, niezależnie od ilości przesłanej energii.

W podobnym kierunku zmierzają również przepisy nowej Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, która wskazuje na potrzebę zapewnienia preferencyjnych warunków m.in. dla rozwoju energetyki prosumenckiej oraz społeczności energetycznych działających w zakresie wytwarzania i wykorzystania energii odnawialnej na własne potrzeby.

ZMIANY W KRAJOWYCH PRZEPISACH

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy prawa, których celem jest rozwój w Polsce spółdzielni energetycznych. Jest to rozwiązanie, które zapewnia zupełnie nowe możliwości rozwojowe dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, ale przede wszystkim bardzo mocno wspiera społeczeństwo obywatelskie. Warunkiem skorzystania z przewidzianych w ustawie preferencji jest otwartość i gotowość do podjęcia współpracy przez okolicznych mieszkańców, rolników, przedsiębiorców, a także samorząd danej gminy.

Nowe rozwiązania stwarzają możliwość wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych nie tylko na własne potrzeby, ale również dla okolicznych sąsiadów. W przypadku wytwarzania energii elektrycznej przewidziano podobne rozwiązanie jak dla prosumentów indywidualnych, polegające na zastosowaniu opustu oraz zwolnień z części kosztów dystrybucji energii i innych opłat. Główną zasadą każdej tworzonej spółdzielni energetycznej będzie pełna swoboda wyboru rodzaju instalacji, ich możliwych lokalizacji, a także określenia zasad wzajemnych rozliczeń za wytwarzaną i używaną energię.

WARTO W TYM MIEJSCU PRZYPOMNIEĆ, ŻE ZGODNIE USTAWĄ Z DNIA 10 KWIEŚNIA 1997 R. – PRAWO ENERGETYCZNE DO ZADAŃ WŁASNYCH GMINY W ZAKRESIE ZAOPATRZENIA W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, CIEPŁO I PALIWA GAZOWE NALEŻY:

- planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy;
- planowanie oświetlenia znajdujących się na terenie gminy: miejsc publicznych, dróg gminnych, dróg powiatowych i dróg wojewódzkich, dróg krajowych innych niż autostrady i drogi ekspresowe;
- finansowanie oświetlenia znajdujących się na terenie gminy: ulic, placów, dróg gminnych, dróg powiatowych i dróg wojewódzkich, dróg krajowych innych niż autostrady i drogi ekspresowe;
- planowanie i organizacja działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy;
- ocena potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych lub chłodniczych na obszarze gminy.

Przygotowane przez Rząd i przyjęte przez Sejm RP rozwiązania dotyczące spółdzielni energetycznych mogą ułatwić realizację tych zadań, a co równie ważne - znacząco obniżyć koszty ich realizacji. Warto również przypomnieć, że zadania te gmina ma obowiązek realizować zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku braku takiego planu – z kierunkami rozwoju gminy zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Dlatego tak ważna będzie rola samorządów zarówno w zakresie lokalnego planowania przestrzennego (rozmieszczenia inwestycji), jak i konieczności pogodzenia różnych interesów mieszkańców, producentów rolnych oraz innych grup zamieszkujących te tereny. Właściwe rozmieszczenie poszczególnych rodzajów inwestycji będzie miało bezpośredni wpływ na koszty realizowanych przez gminę zadań oraz opłacalność przedsięwzięć, co ma szczególne znaczenie przy wykorzystaniu, np. ciepła produkowanego w biogazowniach rolniczych.

Podstawą funkcjonowania każdej spółdzielni energetycznej będą przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze lub ustawy z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników. Spółdzielnia energetyczna, zgodnie z przyjętymi regulacjami, ma produkować i zużywać energię wyłącznie na potrzeby własne i swoich członków. Będzie mogła prowadzić działalność na obszarze gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej lub na obszarze nie więcej niż 3 tego rodzaju gmin bezpośrednio sąsiadujących ze sobą. Liczba członków spółdzielni powinna być mniejsza niż 1000.

PRZEDMIOTEM DZIAŁALNOŚCI SPÓŁDZIELNI MOŻE BYĆ:

- wytwarzanie energii elektrycznej w instalacjach nieprzekraczających 10 MW pokrywającej w ciągu roku nie mniej niż 70% potrzeb energetycznych spółdzielni i jej członków, lub
- wytwarzanie ciepła w instalacjach o łącznej mocy cieplnej nieprzekraczających 30 MW lub
- wytwarzanie biogazu w instalacjach o rocznej wydajności nie większej niż 40 mln m³.

Wszystkie instalacje muszą stanowić własność spółdzielni energetycznej lub jej członków i być podłączone do sieci tego samego operatora systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego. Przepisy nakładają na tego operatora obowiązek zawarcia umowy o świadczenie usług dystrybucji ze spółdzielnią energetyczną oraz z wybranym przez spółdzielnię sprzedawcą zobowiązanym. Dla operatora sieci dystrybucyjnej oraz sprzedawcy zobowiązanego wszyscy członkowie danej spółdzielni energetycznej będą traktowani jako jeden zbiorowy odbiorca.

Operator systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego będzie również zobowiązany do pomiaru (wg wskazań urządzeń pomiarowo-rozliczeniowych) ilości energii wprowadzonej i pobranej z sieci przez wszystkich wytwórców i odbiorców energii oraz jej zbilansowania. Następnie dane te przekaże sprzedawcy zobowiązanemu, który rozliczy się ze spółdzielnią energetyczną na zasadach prosumenckich. Rozliczeniu podlegać będzie energia elektryczna wprowadzona do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej w ciągu 12 miesięcy, wg okresów rozliczeniowych przyjętych w umowie kompleksowej. Za 1 MWh energii wprowadzonej do sieci będzie można z niej pobrać 0,6 MWh w formie tzw. opustu. Należy podkreślić, że opust ten liczony będzie od nadwyżki energii elektrycznej jaka zostanie wprowadzona do sieci po odjęciu ilości zużytej energii przez wszystkich członków w każdej godzinie w ciągu doby. Takie rozwiązanie umożliwi uzyskanie dodatkowych oszczędności wynikających ze zmniejszenia opustu dla tych spółdzielni energetycznych, które będą właściwie zarządzać energią i dostosują ilość wytwarzanej energii do zapotrzebowania w danej godzinie.

Szczegółowy zakres rejestracji danych pomiarowych oraz bilansowania energii, sposób dokonywania rozliczeń oraz podmiotowy zakres spółdzielni energetycznej zostaną określone w rozporządzeniu Ministra Energii.

Oprócz korzyści wynikających z wytwarzania energii na własne potrzeby, spółdzielnie energetyczne będą zwolnione z wielu opłat. Od ilości energii elektrycznej wytworzonej i jednocześnie zużytej spółdzielnia nie będzie uiszczać opłat z tytułu jej rozliczenia na rzecz sprzedawcy zobowiązanego oraz opłat za usługę dystrybucji na rzecz operatora systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego. Opłaty te będą pokrywane przez sprzedawcę zobowiązanego ze środków pochodzących z nadwyżek energii elektrycznej wprowadzonej do sieci pozostającymi po rozliczeniu się ze spółdzielnią. Dodatkowo od ilości wytworzonej i zużytej energii przez spółdzielnię i jej członków nie będzie pobierana opłata OZE, opłata mocowa oraz opłata kogeneracyjna. Kolejnym ułatwieniem jest zwolnienie wytwórców energii elektrycznej należących do spółdzielni energetycznej z obowiązku uzyskania i przedstawiania do umorzenia Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki różnego rodzaju świadectw pochodzenia, a także realizacji przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej (art. 10 ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej). Od energii elektrycznej wytwarzanej w małych spółdzielniach, w których łączna moc wszystkich instalacji nie przekroczy 1 MW, nie będzie pobierany również podatek akcyzowy.

Aby skorzystać z tych wszystkich preferencji, wprowadzony został system ewidencji i nadzoru nad spółdzielniami energetycznymi. Rozpoczęcie działalności spółdzielni jako spółdzielnia energetyczna wiązać się będzie z uprzednim jej zgłoszeniem do wykazu spółdzielni energetycznych prowadzonego przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. W tym celu przewidziana została prosta formuła rejestracji na podstawie wniosku składanego wraz ze stosownymi oświadczeniami oraz statutem spółdzielni. Po otrzymaniu zaświadczenia o zamieszczeniu spółdzielni w wykazie, niezbędne będzie prowadzenie dokumentacji dotyczącej ilości energii elektrycznej lub biogazu rolniczego lub ciepła wytworzonej oraz zużytej przez jej członków, a także raz w roku przesłania do KOWR sprawozdania zawierającego powyższe dane. Wykaz zarejestrowanych w Polsce spółdzielni energetycznych dostępny będzie na bieżąco na stronie internetowej KOWR: www.kowr.gov.pl w zakładce **OZE – Spółdzielnie energetyczne**.

PRZYKŁAD FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELNI ENERGETYCZNEJ

